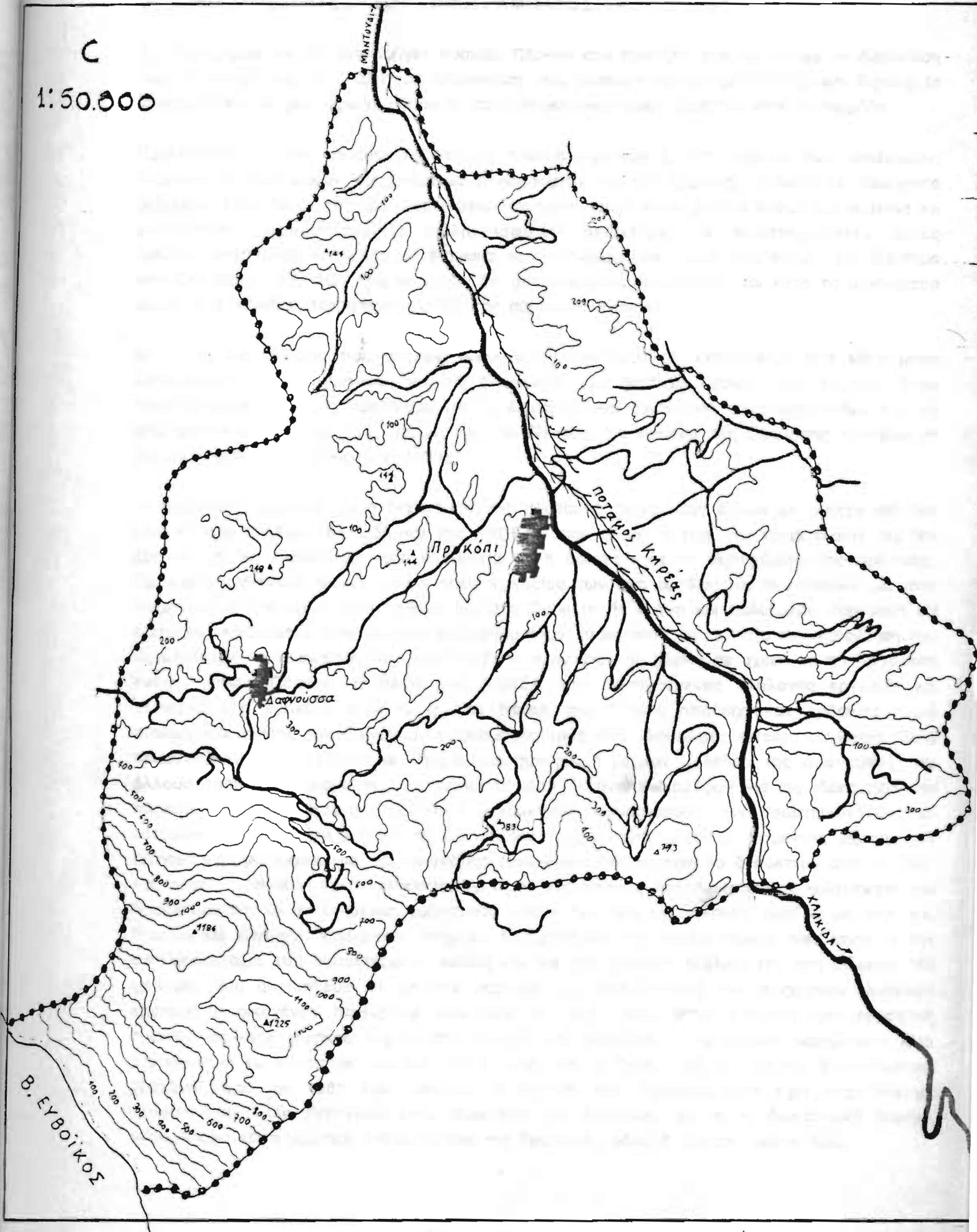

B

C

1:50.000

ΟΙ ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΕΣ ΤΟΥ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΟΣ

Το Πρόγραμμα για τη "Δημιουργία Φυσικού Πάρκου στο Καντήλι" είχε ως στόχο τη διερεύνηση των συνθηκών για την καλύτερη αξιοποίηση των φυσικών πόρων με ταυτόχρονη δημιουργία απασχόλησης σε μια περιοχή, όπου η παραδοσιακή οικονομική δραστηριότητα παρακμάζει.

Προϋπόθεση για την επίτευξη του στόχου ήταν η ευρύτερη δυνατή ανάλυση των οικολογικών, οικονομικών, κοινωνικών και ιστορικών πληροφοριών για την περιοχή. Επειδή τα υπάρχοντα δεδομένα ήταν πολύ ανεπαρκή, χρειάστηκε να γίνει πρωτογενής έρευνα καθώς και συστηματική αναζήτηση διασκορπισμένων βιβλιογραφικών στοιχείων. Οι δραστηριότητες αυτές πραγματοποιήθηκαν καθ' όλη τη διάρκεια του προγράμματος, αλλά προπάντων στο διάστημα από Οκτώβριο 1987 έως Μάρτιο 1989. Τα αποτελέσματα παρουσιάζονται κατά το μεγαλύτερο μέρος στα Τεχνικά Παραρτήματα (I-VI) της παρούσας έκθεσης.

Με βάση τις γνώσεις που συγκεντρώθηκαν για την περιοχή, εκπονήθηκε από Μάιο μέχρι Σεπτέμβριο 1989 η πρόταση για τη Διαχείριση του Φυσικού Πάρκου στο Καντήλι, όπου περιλαμβάνονται επίσης προτάσεις για τη διοικητική και οικονομική οργάνωση καθώς και την απαραίτητη εκπαίδευση των υπαλλήλων του Πάρκου. Το κείμενο της Πρότασης αποτελεί το βασικό κορμό της παρούσας έκθεσης.

Η ερευνητική εργασία και η διατύπωση της πρότασης διαχείρισης έγιναν με συνεργασία των μελετητικών ομάδων της ΕΟΑ και της ARDEA, όπου η πρώτη είχε την κύρια ευθύνη για την έρευνα και τις επαφές με τους κατοίκους και η δεύτερη για το περιεχόμενο της πρότασης. Πραγματοποιήθηκαν πολλές συναντήσεις εργασίας των δύο ομάδων, εκ των οποίων μία στην Ρώμη και οι υπόλοιπες στην Αθήνα και στο Προκόπι. Η συχνή και πολυήμερη παραμονή και επιτόπου συνεργασία στην περιοχή Καντηλίου ήταν απαραίτητη για τη βαθύτερη κατανόηση των δυνατοτήτων και δυσκολιών που παρουσίαζε ο συγκεκριμένος χώρος σε σχέση με την οργάνωση ενός Φυσικού Πάρκου. Η πείρα της ARDEA από προηγούμενες ανάλογες εργασίες και γενικότερα η εμπειρία από τα φυσικά πάρκα της Ιταλίας αποδείχτηκαν χρήσιμες, αλλά αναδείχτηκε επίσης και η ανάγκη προσαρμογής τους στις ιδιόμορφες τοπικές συνθήκες. Πολύ σημαντικές υπήρξαν επίσης οι επαφές και συνομιλίες με τον πρόεδρο της Δαφνούσας και άλλους τοπικούς παράγοντες, οι οποίοι έδειξαν έντονο ενδιαφέρον για τις ιδέες περί του πάρκου, αλλά και επιφυλάξεις για ενδεχόμενους περιορισμούς των δραστηριοτήτων των κατοίκων. Η μελέτη της κοινωνικής κατάστασης της περιοχής ανέδειξε τη μεγάλη σημασία των ιστορικών συγκρούσεων με την οικογένεια Noel-Baker που κατείχε το δασοκτήμα από το 1837, και οι οποίες σήμερα έχουν επικεντρωθεί στην αμφισβήτηση του ιδιοκτησιακού καθεστώτος του δασοκτήματος. Οι εκτεταμένες συζητήσεις μελών των δύο ερευνητικών ομάδων με τους κ.κ. Francis και Barbara Noel-Baker υπήρξαν διαφωτιστικές για πολλά θέματα που αφορούν την οικολογική αξία του δασοκτήματος καθώς και για την ιστορική εξέλιξη του στη διάρκεια 150 χρόνων, που συμπίπτουν και με την περίοδο της ανεξαρτησίας του σύγχρονου ελληνικού κράτους. Η οικογένεια Noel-Baker είναι προς το παρόν πολύ θετική απέναντι στην προοπτική δημιουργίας ενός φυσικού πάρκου στο Καντήλι και, σύμφωνα με προφορική διαβεβαίωση, είναι διατεθειμένη να παραιτηθεί για τον σκοπό αυτό από τα δικαιώματά της επί του δασοκτήματος. Ωστόσο, από το 1983 έως σήμερα, η έκταση του δασοκτήματος έχει περιέλθει με νομικές-διοικητικές ενέργειες στην ιδιοκτησία του δημοσίου, αν και η ιδιοκτησιακή διαμάχη εξακολουθεί και η οριστική επίλυση μέσω της δικαστικής οδού θ' αργήσει ακόμα πολύ.

Η εκκρεμότητα του ιδιοκτησιακού προβλήματος και η σχετική ένταση που προκαλεί στους κατοίκους της περιοχής, καθώς και οι συχνές επαφές της ερευνητικής ομάδας με την οικογένεια Noel-Baker, υπήρξαν σημαντικοί ανασταλτικοί παράγοντες για τη στενότερη συνεργασία με την τοπική κοινωνία στο Προκόπι και στη Δαφνούσα. Επιπλέον, η διενέργεια εθνικών βουλευτικών εκλογών τον Ιούνιο και τον Νοέμβριο 1989 ήταν μια ατυχής σύμπτωση που πυροδότησε τα πολιτικά πάθη στις μικρές τοπικές κοινωνίες και επέδρασε αρνητικά στην προσπάθεια προώθησης της ιδέας του Φυσικού Πάρκου. Μέσα σ' αυτό το κλίμα και με δεδομένη την ένταση που επικρατούσε στην περιοχή, ματαιώθηκε, μετά από πρωτοβουλία των ίδιων των ενδιαφερομένων, η σχεδιαζόμενη επίσκεψη ορισμένων παραγόντων της περιοχής Καντηλίου στα φυσικά πάρκα της Ιταλίας, η οποία επρόκειτο να γίνει με έξοδα της ΕΟΑ και της ARDEA. Για τους ίδιους λόγους περιορίστηκαν κάπως οι προγραμματισμένες εκδηλώσεις για την αναλυτική παρουσίαση των συμπερασμάτων της μελέτης στους κατοίκους της περιοχής.

Το κύριο μέρος της προσπάθειας για την προώθηση της ιδέας του φυσικού πάρκου στους κατοίκους πραγματοποιήθηκε μέσω της Τοπικής Αυτοδιοίκησης των δύο χωριών, ορισμένων τοπικών οργανώσεων καθώς και ατόμων με περιβαλλοντικές ευαισθησίες που ασκούν επιρροή στην τοπική κοινωνία. Οι επίσημες επαφές με την Τοπική Αυτοδιοίκηση άρχισαν τον Οκτώβριο του 1988, όταν η συλλογή των στοιχείων είχε προχωρήσει σε σημαντικό βαθμό και η Ενδιάμεση Έκθεση του Προγράμματος είχε ήδη ετοιμασθεί και παραδοθεί στην Επιτροπή των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων. Ορισμένα αντίτυπα της Ενδιάμεσης Έκθεσης δόθηκαν στην Τοπική Αυτοδιοίκηση και ζητήθηκε να γίνουν παρατηρήσεις και σχόλια στο κείμενο. Την ίδια εποχή δόθηκαν αντίτυπα της Ενδιάμεσης Έκθεσης και σε άλλους ενδιαφερόμενους, όπως και στην οικογένεια Noel-Baker. Με τον τρόπο αυτό η ερευνητική ομάδα εμφανίστηκε στην τοπική κοινωνία έχοντας ήδη μια εμπειρία και διαμορφωμένες απόψεις, τις οποίες όμως ήταν πρόθυμη να συζητήσει διεξοδικά.

Ακολούθησε, κατά τους επόμενους 6 μήνες, μια μεγάλη σειρά από δημόσιες και ιδιωτικές συζητήσεις, επαφές και εκδηλώσεις, η οποία διεκόπη κάπως απότομα λόγω της προεκλογικής περιόδου, ενόψει των εκλογών του Ιουνίου 1989. Τα κυριότερα σημεία του προγράμματος παρουσιάστηκαν στο Κοινοτικό Συμβούλιο του Προκοπίου τον Νοέμβριο 1988, με συμμετοχή μελών του Κοινοτικού Συμβουλίου της Δαφνούσας καθώς και σημαντικών τοπικών παραγόντων, όπως ο Πρόεδρος του Δασικού Συνεταιρισμού, ο Πρόεδρος του σωματείου 9ης Μάη (κατά του "τσιφλικά Μπαίκερ"), καθηγητές από τα σχολεία Μέσης Εκπαίδευσης της περιοχής κλπ. Στη συνέχεια, τον Δεκέμβριο 1988, το πρόγραμμα παρουσιάστηκε σε μεγάλη συγκέντρωση των κατοίκων της περιοχής στο Δημοτικό Σχολείο του Προκοπίου. Ταυτόχρονα έγιναν προβολές και εισήγηση για τα αντίστοιχα φυσικά πάρκα της Ιταλίας και εξηγήθηκε ο τρόπος οργάνωσης και λειτουργίας τους.

Στις εκδηλώσεις αυτές υπήρξε κατ' αρχή μια καχυποψία των ντόπιων σχετικά με τις πραγματικές προθέσεις της ερευνητικής ομάδας, τις πηγές χρηματοδότησης της μελέτης κλπ. Πολλοί δεν δέχτηκαν εύκολα τις εξηγήσεις για τα πραγματικά κίνητρα των μελετητών και προτίμησαν ν' αναζητούν σκοτεινές δυνάμεις με ύποπτους σκοπούς. Οι πιο προσγειωμένοι προσπάθησαν να εξετάσουν κατά πόσο η δημιουργία του Φυσικού Πάρκου θα φέρει οφέλη στους κατοίκους της περιοχής και σε ποιό βαθμό μπορούν ν' αποφύγουν τους περιορισμούς στο κυνήγι, τη βόσκηψη, τη ξύλευση και τη ρητινοσυλλογή χωρίς να χάσουν τα πλεονεκτήματα από το Πάρκο. Τους απασχόλησε επίσης έντονα το ενδεχόμενο να χρησιμοποιηθεί το Φυσικό Πάρκο ως όπλο στην ιδιοκτησιακή διαμάχη, είτε από τους κατοίκους της περιοχής, είτε από την πλευρά της οικογένειας Noel-Baker. Είναι εξάλλου χαρακτηριστικό ότι το ενδιαφέρον των περισσοτέρων

κατοίκων και η συνεπαγόμενη στάση τους απέναντι στην ιδέα του Φυσικού Πάρκου διέφεραν πολύ, ανάλογα με το αν η συνομιλία γινόταν σε στενό κύκλο ή ήταν δημόσια. Στη δεύτερη περίπτωση υπήρχε συχνά ένα είδος συναγωνισμού των απόψεων που ήσαν αντίθετες προς το Πάρκο και που ταυτίζονταν με πολεμική κατά των Noel-Baker, εμπλουτισμένη με άφθονα στοιχεία λαϊκισμού. Μέσα από τέτοιες συζητήσεις ο "πλειοδότης" θριαμβεύει στον αγώνα του κατά των ξένων (ατόμων και ιδεών), ενώ όποιος δείχνει λιγότερο φανατισμό εμφανίζεται ως "μειοδότης" σε σχέση με τα λαϊκά συμφέροντα. Είναι χαρακτηριστικό ότι στη διάρκεια της μεγάλης εκδήλωσης του Δεκεμβρίου 1988, επικράτησε ένα κλίμα φανατισμού και οι παριστάμενοι κάτοικοι απειλούσαν να αποχωρήσουν μέχρις ότου έφυγαν από την αίθουσα μέλη της οικογένειας Noel-Baker, που είχαν έλθει να παρακολουθήσουν την εκδήλωση. Μέσα σ'αυτή την ατμόσφαιρα, η συζήτηση περιστράφηκε ελάχιστα γύρω από τις δυνατότητες οικολογικής ανάπτυξης της περιοχής και την εμπειρία των φυσικών πάρκων της Ιταλίας, σύμφωνα με τα ερεθίσματα που δόθηκαν από τις εισηγήσεις. Αντίθετα, το θέμα που μονοπώλησε σχεδόν το ενδιαφέρον των παρισταμένων κατοίκων ήταν η ιδιοκτησιακή διαμάχη με τους Noel-Baker.

Η προσπάθεια της ερευνητικής ομάδας να παρακάμψει τα πολιτικά προβλήματα αναπτύσσοντας πολύμορφες και άμεσες επαφές με τους κατοίκους υπήρξε σχετικά αποδοτική. Η ιδέα του Φυσικού Πάρκου καλλιεργήθηκε και ζυμώθηκε στις συνειδήσεις κατά τη διάρκεια φιλικών συζητήσεων, ιδίως σε στενό κύκλο και πολυάριθμων άλλων επαφών. Ιδιαίτερη επιτυχία είχαν οι ομιλίες και προβολές προς τους μαθητές του Λυκείου στο Μαντούδι, όπου παρουσιάστηκαν τα αξιόλογα χαρακτηριστικά της ελληνικής φύσης, αναλύθηκαν οι κίνδυνοι που την απειλούν και οι ανάγκες προστασίας και τελικά αναδείχτηκε ως φυσιολογική κατάληξη το θέμα του Φυσικού Πάρκου στο Καντήλι. Παράλληλα συνεχίστηκαν οι συζητήσεις με την οικογένεια Noel-Baker και επιβεβαιώθηκε η θετική τους στάση απέναντι στη δημιουργία του Πάρκου. Έγινε δεκτή εκ μέρους τους η πρόταση παραίτησης από οποιοδήποτε παρόν ή μελλοντικό δικαίωμα πάνω σ' ένα μέρος του δασοκλήματος (15.000 στρέμματα τουλάχιστον, αλλά δεν αποκλείεται να ισχύσει στο μέλλον για ολόκληρο το δάσος), υπό τον όρο ότι θα παραχωρηθεί στο Φυσικό Πάρκο. Επίσης, η οικογένεια Noel-Baker δέχτηκε να μην συμμετέχει υποχρεωτικά στον φορέα που θα δημιουργηθεί για τη διαχείριση του Πάρκου. Οι παραχωρήσεις αυτές εκ μέρους των Noel-Baker έγιναν δεκτές με σκεπτισμό, όταν μεταφέρθηκαν στην Τοπική Αυτοδιοίκηση και τους ντόπιους παράγοντες. Υπάρχουν ωστόσο ενδείξεις ότι, με την σταδιακή υποχώρηση των πολιτικών παθών, θα επικρατήσουν πιο διαλλακτικές απόψεις και θα μπορέσουν να ξεκινήσουν κάποιες διαπραγματεύσεις, δεδομένου ότι οι σημερινές πραγματικές διαφορές των δύο πλευρών δεν είναι πιά τόσο σημαντικές.

Μετά την ολοκλήρωση της μελετητικής εργασίας (Σεπτέμβριος 1989), η πρόταση για την οργάνωση και διαχείριση του Φυσικού Πάρκου παρουσιάστηκε λεπτομερώς στους ντόπιους κατοίκους. Η υποδοχή της πρότασης ήταν θετική, οι παριστάμενοι δεν διαφώνησαν ουσιαστικά με τις προτεινόμενες ζώνες δραστηριοτήτων και αντιμετώπισαν ευνοϊκά την προοπτική ανάπτυξης του φυσιολατρικού τουρισμού και των υπολοίπων παραγωγικών τομέων του Πάρκου. Η προώθηση της γενικής ιδέας αλλά και της προτεινόμενης συγκεκριμένης οργάνωσης του Φυσικού Πάρκου θα συνεχιστεί και στο άμεσο μέλλον (μετά τις εκλογές του Απριλίου 1990) με τη διοργάνωση συνέντευξης τύπου και ειδικής ημερίδας στην Αθήνα. Η όλη προσπάθεια συμπληρώνεται με την έκδοση ειδικού έγχρωμου διαφημιστικού φυλλαδίου, το οποίο κυκλοφορεί σ' όλη την Ελλάδα από τη ΕΟΑ.

ΠΡΟΤΑΣΗ ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗΣ ΤΗΣ ΠΕΡΙΟΧΗΣ ΚΑΝΤΗΛΙΟΥ

1.1. Αξιολόγηση των οικοσυστημάτων

Τα αποτελέσματα της έρευνας δείχνουν ότι η περιοχή μελέτης παρουσιάζει ένα σημαντικό οικολογικό ενδιαφέρον. Οι βασικοί παράγοντες που έχουν συντελέσει στη διαμόρφωση των οικοσυστημάτων της είναι κυρίως η σχετικά ήπια ανθρώπινη επέμβαση επί πολλές δεκάδες χρόνια, η μεγάλη χρονική περίοδος (66 χρόνια) από την τελευταία εκτεταμένη πυρκαγιά και η μη εκμετάλλευση του δάσους κατά την τελευταία δεκαετία, σε συνδυασμό με την ενδιαφέρουσα γεωγραφική θέση, τη σχετική απομόνωση, την ποικιλία του γεωλογικού υποστρώματος, τη μεγάλη μεταβολή του υψομέτρου (0-1200 m) και αντίστοιχα του μικροκλίματος και την αφθονία του νερού. Τα πιο αξιολογικά χαρακτηριστικά που παρουσιάζει η περιοχή από οικολογική άποψη είναι τα εξής:

1.1.1. Φυσικότητα

Με εξαίρεση τις περιοχές που υφίστανται έντονη ανθρώπινη επίδραση (ορυχεία, καλλιέργειες) και τις αποσιλωμένες από τη βόσκηση εκτάσεις της κορυφογραμμής, η υπόλοιπη περιοχή παρουσιάζει αξιολογική φυσικότητα. Η δασική βλάστηση έχει βέβαια υποστεί μακρόχρονη ανθρώπινη επίδραση και δεν βρίσκεται σε κατάσταση ωριμότητας (κλίμαξ), αλλά σε μια ενδιάμεση κατάσταση οικολογικής διαδοχής. Η αίσθηση της φυσικής κατάστασης ενισχύεται από την παρουσία άφθονων πεσμένων δέντρων που σαπίζουν χωρίς να αποτελούν αντικείμενο εκμετάλλευσης. Η φανερή ύπαρξη πλούσιας χλωρίδας και πανίδας ενισχύει αυτή την εντύπωση, ενώ είναι αναμφισβήτητη η λειτουργία πολλαπλών τροφικών αλυσίδων. Από την άποψη αυτή, η περιοχή αποτελεί ένα ενδιαφέρον φυσικό εργαστήριο, σπάνιο για τη Νότια Ελλάδα.

1.1.2. Πληρότητα

Η παρουσία ανώτατων θηρευτών, όπως είναι τα αρπακτικά πουλιά και η βίδρα είναι αξιολογός δείκτης για την πληρότητα των οικοσυστημάτων. Πραγματικά αυτό δείχνει ότι σ' ορισμένους βιότοπους υπάρχουν όλα τα τροφικά επίπεδα και ότι η ροή ενέργειας και η ανακύκλωση των υλικών βρίσκονται σε αναλογία με τα ολοκληρωμένα φυσικά οικοσυστήματα.

1.1.3. Ποικιλότητα

Τα είδη χλωρίδας και πανίδας είναι πολυάριθμα και προσδίδουν αξιολογική ποικιλότητα στα οικοσυστήματα, η οποία μπορεί να αυξηθεί ακόμα περισσότερο με την ενδεχόμενη επανεισαγωγή ορισμένων ειδών μετά από μελέτη. Το χαρακτηριστικό αυτό κάνει την περιοχή κατάλληλη για βοτανικό κήπο με δείγματα της χλωρίδας της Νότιας Ελλάδας καθώς και για ελεγχόμενο καταφύγιο μεγάλων θηλαστικών που έχουν εκλείψει από την Νότια Ελλάδα.

1.1.4. Απειλούμενα είδη

Η διαπιστωμένη ύπαρξη σπάνιων και ενδημικών ειδών χλωρίδας καθώς και ορισμένων ειδών πανίδας που απειλούνται με αφανισμό στην Ευρώπη, προσδίδει πρόσθετη αξία στην περιοχή.

1.1.5. Αυτοδυναμία

Τα οικοσυστήματα της περιοχής είναι σε μεγάλο βαθμό αυτοδύναμα και με σχετικά σαφή όρια. Ο βαθμός αλληλεξάρτησης από την γύρω περιοχή δεν μπορεί να προσδιοριστεί χωρίς ειδική

έρευνα, αλλά εκτιμάται ότι η αποτελεσματική προστασία των οικοσυστημάτων της περιοχής είναι δυνατή με παράλληλη συνέχιση των μέχρι τώρα δραστηριοτήτων στην υπόλοιπη περιφέρεια.

1.1.6. Ευαισθησία

Η περιοχή είναι ευαίσθητη κυρίως απέναντι σε κινδύνους που θα αλλοίωναν ριζικά τον χαρακτήρα της (π.χ. πυρκαγιά) ή σε απειλές για μεμονωμένα σπάνια είδη (π.χ. ενδημικά φυτά, χρυσαετός, βίδα)

1.1.7. Μοναδικότητα

Τα πολυάριθμα και σημαντικά οικολογικά της χαρακτηριστικά οδηγούν στο συμπέρασμα ότι η περιοχή είναι μια από τις πιο αξιόλογες οικολογικές ενότητες στην Νότια Ελλάδα.

1.1.8. Εκπαιδευτική αξία

Η εύκολη πρόσβαση αξιόλογου αριθμού επισκεπτών, οι δυνατότητες κατάλληλης οργάνωσης και η σημαντική οικολογική αξία κάνουν την περιοχή εξαιρετικά σημαντικό χώρο για περιβαλλοντική εκπαίδευση.

1.1.9. Δυνατότητες αποκατάστασης

Η παύση της εξόρυξης σε ορισμένες πλαγιές ή και η εγκατάλειψη ολόκληρων ορυχείων που έχουν εξαντληθεί δίνουν μια πρόσθετη δυνατότητα εκπαίδευσης και έρευνας πάνω σε θέματα αποκατάστασης της βλάστησης, αναγέννησης της φύσης και έναρξης της οικολογικής διαδοχής.

1.2 Αισθητική αξιολόγηση

Η περιοχή μελέτης είναι μια από τις ωραιότερες φυσικές περιοχές, όχι μόνο της Εύβοιας αλλά και της Ελλάδας. Το μικρό ποτάμι Κηρέας κυλάει κατά μήκος της κοιλάδας, κάτω από τον ίσκι ενός δάσους από θεώρατα πλατάνια. Στην είσοδο της κοιλάδας, καθώς ερχόμαστε από τη Χαλκίδα, υπάρχει το άγριο φαράγγι Δερβένι, που στα μεσαιωνικά χρόνια είχε οχυρωθεί και αποτελούσε την πύλη της Βόρειας Εύβοιας. Νότια και νοτιοδυτικά από το χωριό Προκόπι αρχίζουν τα δάση της περιοχής, όπου οι θάμνοι της μεσογειακής μακίας, τα λιβάδια και τα ξέφωτα με τα πολύχρωμα αγριολούλουδα, εναλλάσσονται με συστάδες από πεύκα, μικρής ή μεγάλης ηλικίας.

Πιο ψηλά, στις πλαγιές του Καντηλίου σχηματίζονται πυκνά δάση από έλατα και συστάδες από μαύρη πεύκη και δεν είναι σπάνιο το φαινόμενο να συναντά κανείς στην ίδια περιοχή έλατα και πεύκα, ανάκατα με κουμαριές, πουρνάρια, κόπινους και άλλα θαμνώδη είδη, σε συμπλέγματα μοναδικής ομορφιάς.

Άλλα στοιχεία που δίνουν αισθητική αξία στην περιοχή είναι τα μικρά ρέματα, που κατεβαίνουν από το βουνό, γεμάτα πλατάνια, οι αρκετές πηγές και τα ρυάκια, καθώς και κάμποσα εκκλησάκια.

Ανεβαίνοντας τέλος στην κορυφογραμμή του Καντηλίου, εκεί που τα δάση αραιώνουν, ανάμεσα στα λειβάδια, στα βράχια και στις σάρρες, βλέπουμε ένα πλήθος από σπάνια λουλούδια του βουνού, ενώ μας δίνεται η ευκαιρία για μια καταπληκτική θέα προς το Βόρειο Ευβοϊκό και τα απέναντι μεγαλόπρεπα βουνά της Κεντρικής Ελλάδας.

Η φυσική ομορφιά της περιοχής έχει δυστυχώς υποστεί τα τελευταία χρόνια σοβαρά πλήγματα, λόγω του δασικού οδικού δικτύου. Το χειρότερο είναι ότι οι περισσότεροι από τους δασικούς δρόμους χαράχθηκαν πάνω στα παλιά μονοπάτια και μουλαρόδρομους καταστρέφοντάς τους ανεπανόρθωτα. Επίσης στα βόρεια άκρα της περιοχής ο τραυματισμός του τοπίου από τα μεταλλεία είναι καθοριστικός.

Το πιο παρθένο μέρος της περιοχής είναι οι ψηλές κορυφές του βουνού Καντήλι, στις οποίες δεν έχει φτάσει ακόμα μηχανοκίνητο μέσο.

1.3 Αξιολόγηση των πολιτιστικών και των πολιτικών θεσμικών χαρακτηριστικών

Όπως έχει ήδη λεχθεί, η διαχείριση προστατευόμενων περιοχών έχει σπάνια εφαρμοσθεί στην Ελλάδα. Στην πραγματικότητα, η διαχείριση των Ελληνικών Φυσικών Δρυμών, συγκρινόμενη με τη διαχείριση πολλών δρυμών σε όλο τον κόσμο, μπορεί να θεωρηθεί ανύπαρκτη. Συνήθως οι προστατευόμενες περιοχές σημειώνονται στους χάρτες και τα τουριστικά φυλλάδια: δεν υπάρχουν ούτε οργανωμένες εγκαταστάσεις για τους επισκέπτες και τους χρήστες τους, ούτε εκπαιδευτικά προγράμματα ή προγράμματα ερμηνείας των οικοσυστημάτων. Σχέδια για αειφορική (ή αυτοσυντηρούμενη, sustainable) οικονομική ανάπτυξη βασιζόμενη στην ορθολογική και μακροπρόθεσμη χρησιμοποίηση των φυσικών πόρων δεν έχουν καταρτισθεί. Οι ανθρωπίνι πληθυσμοί που ζουν στην γεωγραφική περιοχή των δρυμών δεν έχουν οφέλη από την ύπαρξή τους.

Το σχέδιο για τον Δρυμό του Καντηλίου λαμβάνει υπόψη τις προηγούμενες διαπιστώσεις και προτείνει ένα τελείως διαφορετικό είδος διαχείρισης και ανάπτυξης.

Οι κατευθυντήριες γραμμές του σχεδίου βασίζονται στην αρχή του "δυναμικού σχεδιασμού για αειφορική ανάπτυξη" και αυτό προσδίδει στο σχέδιο ιδιαίτερο χαρακτήρα.

Πράγματι, εφόσον η δημιουργία και η διαχείριση του πάρκου βασισθούν στις κατευθυντήριες γραμμές που διατυπώνονται στην παρούσα μελέτη, ο Δρυμός του Καντηλίου θα αποτελέσει υπόδειγμα για τις άλλες προστατευόμενες περιοχές στην Ελλάδα και θα χρησιμεύσει ως πόλος αναφοράς για την προώθηση και την εφαρμογή νέων διαχειριστικών μεθόδων και στρατηγικών σε άλλους σημαντικούς ελληνικούς δρυμούς.

2. Οι διαχειριστικοί στόχοι και η φιλοσοφία τους

2.1 Το Διαχειριστικό Σχέδιο του Πάρκου

Επιστέγασμα των ερευνών που έγιναν επί τόπου και βάση για την πρόταση που διατυπώθηκε για την δημιουργία ενός φυσικού πάρκου στην περιοχή της μελέτης, αποτέλεσε η κατάρτιση ενός διαχειριστικού σχεδίου.

Αυτό το "Διαχειριστικό Σχέδιο για το Φυσικό Πάρκο Κανδηλίου" θα χρησιμεύσει ως υπόδειγμα για το σχεδιασμό και τη δημιουργία του πάρκου και για την κατάρτιση ενός γενικού οικιστικού σχεδίου και λεπτομερών κανόνων για τον καθορισμό των χρήσεων γης και τη διαχείριση των πόρων (Τελικό Διαχειριστικό Σχέδιο και Κανόνες Εφαρμογής).

Μολονότι είναι δυνατόν να βελτιωθεί και να τροποποιηθεί, ώστε να προσαρμοσθεί στους κανόνες και τις διαδικασίες για την υλοποίηση του Πάρκου, το προτεινόμενο σχέδιο αποβλέπει στον καθορισμό ήδη από τώρα των στόχων για τη διοικητική οργάνωση της περιοχής και την επιλογή των μεθόδων για την προστασία του χώρου και την ορθή ανάπτυξη της οικονομίας του.

Η πείρα που έχει αποκτηθεί σε όλον τον κόσμο στα θέματα αυτά δείχνει καθαρά ότι είναι αναγκαίο να υπάρχει στενή σχέση ανάμεσα στον σχεδιασμό χρήσεων γης --όπου η έννοια "γη" δηλώνει τον τόπο όπου εκτυλίσσονται οι ανθρώπινες δραστηριότητες-- και την προστασία και τη διαχείριση των πόρων, δηλαδή των αξιών που καθορίζουν την ποικιλότητα και την ιδιαιτερότητα ενός τόπου.

Σύμφωνα με τη φιλοσοφία αυτή, το μοντέλο χρήσεων γης που προτείνεται στο πλαίσιο αυτού του Διαχειριστικού Σχεδίου δεν βασίζεται σε θεωρητικές ιδέες για τον χώρο και την ανάπτυξη (δηλ. σε προτάσεις για τον εκσυγχρονισμό του χώρου και των εγκαταστάσεων ή την οικιστική ανάπτυξη). Το μοντέλο βασίζεται στη διατήρηση και την αξιοποίηση των χαρακτηριστικών της περιοχής, υπογραμμίζοντας τον ιδιαίτερο ρόλο που καλούνται να παίξουν ορισμένοι χώροι, διατηρώντας την ποικιλομορφία και τονίζοντας την ταυτότητα και τα τοπικά ήθη και έθιμα.

Με λίγα λόγια, η πρόταση αποβλέπει στην συνετή και ολοκληρωμένη διαχείριση των διαθέσιμων πόρων και επιδιώκει να αποτελέσει ένα σύστημα αναφοράς και ένα χωροταξικό σχέδιο προσαρμοσμένο στον ιδιαίτερο χώρο της περιοχής και καταρτισμένο με βάση τα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά της.

Η πλήρης γνώση όλων των στοιχείων που συνθέτουν το σύστημα (περιβάλλον, χλωρίδα, πανίδα, οικονομικές δραστηριότητες κλπ.) είναι ουσιαστικής σημασίας για την ανάπτυξη και την εφαρμογή ενός σχεδίου όπως το προτεινόμενο.

Για το λόγο αυτόν, το προτεινόμενο Σχέδιο καθορίζει αφενός τους στόχους και τις στρατηγικές και αφετέρου προβλέπει τη δυνατότητα καθώς και την ανάγκη συνεχών αναπροσαρμογών στα αποτελέσματα των ερευνών που διεξάγονται σε διάφορους τομείς και στην πείρα που αποκτάται σταδιακά από τη διαχείριση αυτού του συστήματος.

Εκτός από τις προτάσεις για τον ρόλο που καλούνται να παίξουν ορισμένοι χώροι, το Διαχειριστικό Σχέδιο προβλέπει μια σειρά ειδικών στόχων που πρέπει να επιτευχθούν.

Οι στόχοι αυτοί αφορούν παρεμβάσεις και δημιουργία εγκαταστάσεων για την ορθή χρησιμοποίηση των πόρων που πρέπει να προστατευθούν και να αξιοποιηθούν κατά τον καλύτερο δυνατό τρόπο: φιλοσοφία τους είναι η διατήρηση, είναι συμπληρωματικοί μεταξύ τους και απαραίτητοι για την επίτευξή της.

2.2 Η έννοια του Φυσικού Πάρκου

Κατά τα τελευταία χρόνια, η έννοια του φυσικού πάρκου, και κατά συνέπεια, οι σκοποί του και οι μέθοδοι για την εκπλήρωσή τους, εξελίσσονται συνεχώς με βάση την πείρα που αποκτάται

στον τομέα και τις μεταβολές της φιλοσοφίας για τη διατήρηση του φυσικού περιβάλλοντος. Σήμερα ένα φυσικό πάρκο, μολονότι διατηρεί την αρχική του λειτουργία της προστασίας του φυσικού περιβάλλοντος, δεν αποτελεί πλέον μόνο μέσο προστασίας ούτε προσανατολίζεται σε ένα μόνο φυσιολατρικό ή περιβαλλοντικό στόχο. Το φυσικό πάρκο, σύμφωνα με τη σύγχρονη αντίληψη είναι ένα μέσο, που αν χρησιμοποιηθεί σωστά και αν έχει την κατάλληλη νομοθετική και υλική υποστήριξη, αποτελεί το πιο εξελιγμένο εργαλείο για τον ολοκληρωμένο χωροταξικό και οικονομικό σχεδιασμό, ίσως μάλιστα το μόνο που βασίζεται σε μια συστηματική και δυναμική σφαιρική προσέγγιση που περιλαμβάνει τόσο τους φυσικούς πόρους όσο και τον πληθυσμό μιας περιοχής.

Αυτή η δυναμική προσέγγιση της έννοιας του φυσικού πάρκου υπερβαίνει τις παλαιότερες θεωρίες, σύμφωνα με τις οποίες, η δημιουργία ενός φυσικού πάρκου περιορίζεται στον προσδιορισμό των χαρακτηριστικών του και των ορίων του και την διατύπωση ορισμένων απαγορεύσεων.

Το φυσικό πάρκο ως "ανοικτό ανθρωπογεωγραφικό σύστημα" αποκτά ενεργό ρόλο στον προσανατολισμό και την παροχή κινήτρων για τις δραστηριότητες που διεξάγονται, τόσο στην περιοχή του, όσο και στην ευρύτερη περιφέρεια με γνώμονα το κριτήριο της αμοιβαιότητας και της συνέχειας που αποτελεί την βάση κάθε ζωτικής διαδικασίας.

Σύμφωνα με την έννοια αυτή, το φυσικό πάρκο δεν αποτελεί πλέον ένα σύνολο επιβαλλόμενων όρων αλλά ένα ανοικτό και σύγχρονο σχέδιο για την διαχείριση μιας περιοχής και όλων των στοιχείων που περιλαμβάνει. Είναι μάλιστα το καλύτερο δυνατό σχέδιο γιατί επιδιώκει να τονίσει, να εναρμονίσει και να χρησιμοποιήσει τους υπάρχοντες φυσικούς, πολιτιστικούς και ανθρώπινους πόρους αυτών. Επιβάλλεται συνεπώς να αποφευχθεί η εξάντληση έστω και ενός από τους υπάρχοντες πόρους δεδομένου ότι όλα τα στοιχεία μιας περιοχής αλληλοεξαρτώνται κατά τρόπο που η καταστροφή ακόμη και μιας μόνο ψηφίδας του πολύπλοκου μωσαϊκού που συνθέτουν να είναι αδιανόητη.

Τέλος, το φυσικό πάρκο αποτελεί την αυθεντικότερη έκφραση του χαρακτήρα, της ιστορίας και του ρόλου της περιοχής και των ανθρώπων της και δηλώνει τη βούληση για τη διατήρησή τους, χωρίς αυτό να σημαίνει παραίτηση από την οικονομική και την πολιτιστική ανάπτυξη.

2.3 Οι διαχειριστικοί στόχοι του φυσικού πάρκου

Οι στόχοι του φυσικού πάρκου ως "ανοικτού και δυναμικού ανθρωπογεωγραφικού συστήματος" συνοψίζονται ως εξής:

- 1- διατήρηση των οικοσυστημάτων
- 2- κοινωνική ανάπτυξη.

Θα θέλαμε να προσθέσουμε ένα τρίτο στόχο, ο οποίος υπερβαίνει τους σκοπούς ενός μεμονωμένου φυσικού πάρκου και ο οποίος επιτρέπει να διαφανεί καθαρότερα αυτό που αναφέρθηκε σχετικά με την πείρα που θα αποκτηθεί από τη δημιουργία του φυσικού πάρκου στον Καντήλι:

- 3- συμβολή στην προστασία και την ανάπτυξη περιοχών και προώθηση της φιλοσοφίας της "αιφορικής (ή αυτοσυντηρούμενης, sustainable) ανάπτυξης" πέρα από το επίπεδο των φυσικών